

115.48
ค. 217 ป

เรื่องไปลังกาทวิป

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ

ทรงพระนิพนธ์

พิมพ์ในจรรศพ

หม่อมเจ้าทรงวุฒิกภาพ

ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ

จารบบัญญาสมวาร

เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

อธิบาย

หนังสือเรื่องเที่ยวเมืองลังกานี้ ข้าพเจ้าแต่งส่ง
ลงหนังสือพิมพ์วิษณุอาณัติพิเศษของหอพระสมุดฯ ครั้ง
ข้าพเจ้าไปยุโรปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ นี้เวลามานับกันได้
ถึง ๓๕ ปี สถานที่ที่กล่าวยกย่องการงาน แม้จนความรู้
ที่ได้อ่านในหนังสือเรื่องนี้ ย่อมเปลี่ยนแปลงมามีมาก
แต่ถ้าว่าโดยรูปพอจะอ่านเป็นจดหมายเหตุ เหมือนอย่าง
เช่นเล่าให้ฟังว่า เมื่อครั้งนั้นเป็นกระนั้นๆ เข้าใจว่ายัง
จะพอใจผู้อ่านได้บ้าง จึงได้คัดมาพิมพ์ แจกญาติมิตร
พอ เป็นที่ระลึกในงานบุญญาสมวาร ศพหม่อมเจ้า
ทรงวุฒิกุมภาพลุกลุกลายของข้าพเจ้า

ฉ.ค.

๒๑๒

เรื่องไปลังกาทจับ

ข้าพเจ้าโดยสถานเรือเมล์ออกจากสิงคโปร์ เล่นไป
ได้ ๕ วัน ครั้นวันที่ ๕ เดือนสิงหาคม ร.ศ. ๑๓๐ เวลา
กลางวัน แลเห็นเกาะลังกาคำนวนออกลิบ ๆ ยังจะ
ต้องเล่นอ้อมไปอีกคั่นหนึ่ง จึงจะถึงเมืองโกลมโบซึ่ง
เป็นท่าพักเรือเมล์ แต่ถึงกระนั้นพอได้เห็นตลิ่งก็พอชวน
บานใจ ค่อยเล่นในทะเลถกคลื่นมรสุมมาหลายวันแล้ว

เกาะลังกานี้ ในหนังสือบอกว่ายกคนมีจำนวนพลเมือง
ประมาณเกือบ ๓๐๐๐๐๐๐ คน เป็นชาติสิงห์พัลลิก
๓๘๐๐๐๐๐ คน เป็นชาติทมิฬพัลลิก ๖๐๐๐๐๐๐ คน นอก
จากนั้นเป็นฝรั่งแลแขกชาติอื่น ๆ คนในเกาะนถอพระพุทธ
ศาสนาประมาณว่าราว ๑๖,๐๐๐,๐๐๐ คน รองลงมาคน
นถอศาสนาพราหมณ์ราว ๕๘๐,๐๐๐ คน ศาสนามะหมัด
พัลลิก ๑๘๐,๐๐๐ คน ศาสนาคฤศเคียนราว ๑๕๐,๐๐๐ คน
การทำมาหากินเป็นการเพาะปลูกเป็นพื้น ที่ลุ่มรายบริม

ทะเลทำไรรู้ว่าเรือกสวนทำนองเมืองเรา ทล็กเข้าไปเป็น
 เขาสูง ตามไหล่เขามักทำเป็นไร่ไยซากาแพคันซึ่ง โกนา
 ซึ่งสำหรับทำยาควินิน . แลพรรณไม้อื่น ๆ ซึ่งชอบชน
 ในที่สูงเหล่านี้ก็เป็นสินค้าใหญ่อยู่ในทุกวันนี้

เรื่องราวของเกาะลังกา การแตกกทำบรรพ์ ครั้ง
 พระรามข้ามมารบศึกกรรฐจะอย่างไร . แจงอยู่ในเรื่อง
 รามเกียรติ์นั้นแล้วต้องยกไว้ แต่เป็นเมืองชนชอลอนาม
 คู่เคียงกับเราด้วยเรื่องพระพุทธรูปสาสนามาแต่โบราณ นัก
 ใต้ ในพงศาวดารทูเหมือนกล่าวปรากฏอยู่ ๒ แห่ง คือเมื่อ
 พยรอยพระพุทธรูปในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม กล่าว
 อ้างถึงคำซึ่งลังกายอกเข้าไปแห่ง ๑ เมื่อแผ่นดิน
 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศรู้ โปรดให้พระอุษาพี่ออกไปบวชชาว
 สิงห์พี่สืบส่งมณฑลในลังกาทวีปแห่ง ๑ การที่พระ
 อุษาพี่ออก ไปนี้ยังมีประโยชน์แลพยานปรากฏอยู่เป็น
 อันมาก ต่อมาในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ การไปสมาคม
 กับลังกาก็ยังมีมาเนื่องๆ ที่ข้าพเจ้าทราบเป็นสำคัญ คือ

พระอาจารย์ห้องไปเป็นครั้งแรก ต่อมาพระสมุทมนัสสังข์
 ไปอีกครั้ง ๓ แล้วสมเด็จพระพุทธอาจารย์วัดประทุมคงคา
 ไปอีกครั้ง ๓ ทุกวันนตงแต่มีเรือไฟเรือเมลพาไปมาหากัน
 ง่ายเข้า การไปลังกาก็เห็นว่าเขื่อนั้นรสหมกค้อจรรย
 ทั้งปวงได้ เพราะไม่ต้องข้ามสกลทะเลแลดูไม่สุกหล้า
 ฟ้าเขียวคงแต่ก่อน แต่ถึงกระนั้นก็นำแวงะทวยเหต
 หลายอย่าง คือ จะได้นมัสการพระธาตุมะธาตเป็นต้น
 เพราะเหตุนี้ เมื่อจะมาจากสิงคโปร์ ข้าพเจ้าจึงขอให้
 เจ้าเมืองสิงคโปร์บอก โทร เลขล่อง หน้ามาให้เจ้าเมือง
 ลังกาทราบความประสงค์

เมืองลังกานแต่ก่อนมาจนเมื่อพระอุยาฬีออกไปก็ยัง
 เป็นเมืองมิกษัตริย์เป็นเอกราช รวมกันเป็นอาณาจักร
 เคียวข้าง แยกกันออกไปเป็นหลายหมู่หลายเหล่าข้าง
 เมื่อสักสามร้อยมาแล้วไปรตเกศมาเข้า หรือขอหรือ
 ยคอย่างใดอย่างหนึ่ง ไคเมืองท่าไว้ ทางค้ำันไคแล
 ค้ำันควันตกแห่งเกาะหลายหัวเมือง ไปรตเกศอยู่ไคสัก

รอยบเคษ ซอสนคามาคือเอาเมืองท่าเหล่านันดอเป็นสัทธ
 ต่อมา จนเมื่อสักรอยขมานัน อังกฤษมาได้จากซอสนคา
 อักชนหนึ่ง ขอยมาภายหลังสักสียบเคษ อังกฤษเกิด
 วิวาทกัษพระเจ้ากรุงลังกาเลียวเอาเสียทั้งเกาะ เมือง
 ลังกาจึงตกเป็นเมืองชนของอังกฤษมาจนทรายเท่าทุก
 วันน อังกฤษถือว่าเปนมืองสำคัญแห่ง ๓ เพราะเป็น
 ระยะเวลาของบันดาเรือที่จะไปมาในระหว่างยุโรปกับเมือง
 จีนแลออสเตรเลีย.

วันที่ ๕ เวลาเช้า เรือปะกิงถึงที่ทอดกทหน้าเมือง
 โกลมโบ ที่ทอดเรือทนเป็นที่ประหลาทเลองลืออยู่
 แห่งหนึ่ง จึงควรจะพรรณนาไว้ตรงนสักหน้อย ท่าเมือง
 โกลมโบนี้เป็นแต่ชายคตลึงตรง ๆ เปரியทำนองอย่าง
 บางพระตรงเกาะสีชังขาม ระคุมรสุมคตลึงทะเลใหญ่ค
 ตรงเข้ามากระทบผ้งเปนมะลอกตูกใหญ่โต เรือจะทอด
 แลจะถ่ายผู้คนสิ่งของขนยกได้ โดยยาก เขาจึงพากเพียร
 เอาหินก่อเป็นเขื่อนใหญ่ยาวยันตรงออกไปในทะเลสัก ๒๐

เห็น มีกระโหมไฟไว้ข้างปลาย ถูกขึ้นเรือแต่ถูกคลื่น
 ลมมา พอเขายิ่งเขื่อนหินคลื่นก็รายเหมือนในแม่น้ำ
 คุเรือจอดยังอยู่หลังเขื่อนนี้เรียงกันเป็นแถวราวกับแถว
 ทหาร เรือลำเล็กเล็กน้อยย่านใดจะออกไปรับช่วงถึง
 เรือใหญ่ก็ได้ เวลาเรือเข้าทอดแล้วแลไปอยู่ที่เขื่อนหิน
 ต้องยอมเห็นว่าเป็นน้ำพิศวง คลื่นก็มาข้างค้ำนอก
 ทะเลสูงใหญ่โต พอกระทบเขื่อนก็แตกกระเด็นเป็น
 ฝอยขาว พุ่งตรงขึ้นไปในอากาศสูงแทบเท่าเสา
 กระโถงเรือ แล้วก็กลีบตกลงมาเล่าเสียงตูม ๆ ตึกกั้น
 ไปดังนั้นมีไค้ซาค ขึ้นแต่คลื่นก็เป็นอย่างใหญ่โตนักหนา
 เจ้าพวกชาวลังกายังคิดทำเรือโอ้ออกไปจับปลาหากินใน
 ทะเลได้ รูปเรือลังกาที่วานเคยเพรียวยาวอย่างเรือโอ้
 แต่มันคิดไม่ขวางออกไปข้างเรือทั้งหัวท้าย ไปผูกพ่วง
 กับขอนลอบอีกอันหนึ่งสำหรับถ่วงไม่ให้เรือล่ม ใช้พาย
 ข้าง ใช้ใบข้าง แล่นไปช่วยกันทั้งเรือทั้งขอนคูแข่ง
 คลื่นยิ่งเสียดกว่าเรืออย่างอื่นที่ใหญ่ ๆ กว่า.

พอเรือประกิ่งเข้าทอดเรือขร้อยแล้ว กรมการเมือง
 โกลัมโยทั้งฝ่ายทหารพลเรือนลงมารับรอง ส่งจดหมาย
 เชอฮาเทอแซฟลอก เจ้าเมืองลังกาซึ่งอยู่ณเมืองกนที
 มีมาถึงข้าพเจ้าฉบับหนึ่ง มีใจความว่า ได้ทราบจาก
 เจ้าเมืองสิงคโปร์ว่าข้าพเจ้าจะแวะที่ลังกา แลจะใคร่
 ใต้นมัสการพระเช็วแก้วจึงเป็นความยินดีจะได้ต้อนรับ
 ข้าพเจ้าขึ้นไปเมืองกนที ได้สั่งเจ้าพนักงานให้จัด
 รถไฟพิเศษเตรียมไว้คอยรับ แลได้แจ้งต่อเจ้าอาวาส
 ให้เข้วิหารเชิญพระเช็วแก้วออกมา ให้ข้าพเจ้า
 นมัสการตามประสงค์ทุกประการ ข้าพเจ้าได้ทราบ
 จดหมายดังนั้นจึงมี โทรเลขล่วงหน้าไป คอยขอยใจเจ้า
 เมืองลังกาตามสมควร เวลา ๓ โมงเช้าอาลาแลขอย
 ใจกัยคันเฮริสนายเรือประกิ่งแล้ว เจ้าพนักงานพาลงเรือ
 เจ้าเมืองมาชนทท่าเมือง ขนบกยั้งขึ้นใหญ่ที่สุด ๒๓ น้ค
 แลในเรือรบแอกมิรลอังกฤษยงที่สุดให้ถ้วย ๒๓ น้ค แล
 เจ้าพนักงานฝ่ายทหารกัยพลเรือน ย้ครหมายเวลา

เคลื่อนคลาสิกกันอย่างไรไม่ทราบ ทหารภาคออฟฟิซเซอร์
 ซึ่งสำหรับมายืนแถวค่านับรับมาหาทันที ต่อข้าพเจ้า
 ไปโฮเต็ลแกรนด์ออเรียลเต็ลซึ่งจักเป็นที่พักสักครู่ แถว
 ทหารจึงมาถึง ต้องลงมารับค่านับที่หน้าโฮเต็ลไม่ให้เป็น
 ที่เสียใจเสียที่ที่เขาพา.

ระยะเวลาที่จะไปยุโรปจากลังกาจะต้องเปลี่ยนเรือใหม่
 จึงตกลงจะขึ้นพักอยู่ที่โฮเต็ล ให้เขาถ่ายหีบขี้ไปลงเรือ
 ใหม่ แลใช้เวลาที่มีอยู่ ๒๔ ชั่วโมงนี้ ไปนมัสการพระ
 เขียวแก้ว ทั้งเที่ยวดูแลอะไรๆ ในลังกา การที่เปลี่ยน
 เรือในระยนี้ก็เป็นความลำบากที่ต้องยกย้ายถ่ายเทก็จริง
 อยู่ แต่ก็คิดว่าไม่เปลี่ยน เพราะตอนที่ไปต่อไปนี้ทาง
 ก็ยิ่งไกลกว่าที่มา คลื่นก็ใหญ่กว่า แต่เรือใหม่โตกว่า
 คิดว่าแลเร็วกว่าที่มาจากสิงคโปร์ จึงจักเอาเป็นก็ชนได้.

เวลาที่มาพักอยู่โฮเต็ลตอนเช้านี้มีผู้ไปมาหาสู่มาก
 คือกรรมการผู้ใหญ่ต่าง ๆ มีท่านแมร์ผู้เป็นอธิบดีนครา
 ภิบาลเมือง โกลัมโบเป็นต้น ทั้งแอกมิราลแม่ทัพเรือ

อังกฤษแลกษัตริย์เรืออาเคเคียที่จะไปต่อไปก็โตมาทำให้
 เป็นที่รักไว้ ไม่มีเวลาที่จะเยี่ยมเยียนตอบ ต้องส่งแต่
 กาศช้อย่าง ขอให้พระยาเทเวศรไปคอยแทนบ้าง เวลา
 จวน ๕ โมงเช้ากินเช้าแล้ว แหมร์เมืองโกลม์โยพาขึ้นรถ
 ไปส่งที่สะพานรถไฟ เขาก็รถที่สลับสำหรับเจ้าเมืองใช้
 มาคอยรับ เวลา ๕ โมงเช้าออกรถไฟไปเมืองกันคิ ซึ่ง
 เป็นเมืองหลวงเดิมอยู่แต่ท่ามกลางเกาะลังกา

ทางรถไฟไปเมืองกันคินยาวเกือบ ๓๐๐๐ เส้น แต่
 เป็นทางสายเคี้ยว เวลารถไฟไปมาสวนกันคินต้องหลีก
 กันอย่างรูดรางในกรุงเทพ ฯ นี้ ถึงเป็นรถไฟพิเศษซึ่ง
 แล่นหมายตรงไปไม่จำต้องแวะ ก็ต้องไปหยุดรอคอย
 หลีกรถอันตามระยะทาง ไม่เร็วกว่ารถปรกติก็มากนัก
 เกือบ ๔ ชั่วโมงจึงถึงเมือง แต่การตกแต่งรักษา
 สะพานตามทางรถไฟในลังกาน่าสรรเสริญ เขารักษา
 สะพานอันหมดทุก แลศสาห์ทำสวนดอกไม้ ในบริเวณ
 สะพานนั่งตามคามกำลังที่จะทำได้ทุกแห่ง ค่อยออกปาก

ชมจึงได้ความว่าเป็นความผิดของพนักงานการรถไฟ
 เขาตั้งข้อบังคับไว้ว่า ถึงบเขาจะตรวจตามสะพาน ๆ ใด
 ตกแต่่งแลรักษาหมตกคคิ เขามีข่าเห็นใจให้แก่ผู้รักษา
 สะพาน มากน้อยตามที่จะออกสำหรับรักษาได้ก็เร็วกว่ากัน
 เป็นการให้จำเป็นประกวกกันตกแต่่งอยู่ในตัว การรักษา
 สะพานจึงคินักหนา.

สังเกตุคนที่ผ่านไปตามทางรถไฟ ตอนแรกออก
 จากเมืองโกลมโยเป็นทราย ทุ่งนากยป่าไม้เรือกสวน
 สลับกัน เหมือนเมืองพัทลุงมากกว่าเมืองอื่น ไปไกล
 ึ่งถึงเชิงเขา ที่ตอนนั้นท่าต้องถากทำบนไหล่เขา
 เหมือนชั้นบันได ธารยน้ำเขาไหลลงน้ำนั้นบนเหลื่อใช้
 แลวกก็ไหลค่อ ๆ ลงมาเป็นตอน ๆ คุชอยกมลพินวิสัยหน้า
 จะท่วมได้ แต่้วควายที่ใช้ทำนาในเกาะลังกานซึ่งเล็ก
 เล็บริง ๆ คุสักริงตัวควายบ้านเราเท่านั้น พันตอน
 เชิงเขาแล้ว ทางรถไฟคองไค้เขาค่อขึ้นไป ทางตอนท
 รถไฟไค้เขานคภูมิแผนทคยงนิก มักเลียบไปตามไหล่

ฆ่าข้างหนึ่งสูงลิ่วแห่งนแลคคอตงย่า ข้างหนึ่งแลคคอก
 ลงไปเป็นแหวน เห็นพื้นแผ่นดินเป็นทุ่งน้ำยาสวนข้านเรือน
 เป็นหย่อมๆ แลคูลิบๆ รถไฟไต่เขากวเวียนเลียขลกโน้น
 เกยมาลุกนั้นแล้ววกไปทางโน้นเล่า โดยที่ตอขคคทาง
 มีให้ชันเกินกำลังรถไฟ บางแห่งต้องเจาะเขาทลไปเป็น
 อุโมงค์ บางแห่งต้องทำสะพานข้ามลำธารแลน้ำพุแลค
 น้ำพิศวงมาก ตามไหล่เขาชันมาชันสูงๆ นั้นมักเป็นสวน
 ไชชาแลกาแพเป็นพน เพราะต้นไม้ชันคเหล่านี้ไม่ชอบ
 ชันในทคค

เวลาบ่าย ๓ โมง รถไฟถึงสะเตชันเมืองกันค มี
 สลคแลกรมการกขเลชานการของเจ้าเมือง จักรกข
 ทหารม้ามารักษาไปยังวัดพระทาคมะธาค
 การท จะเชิญ พระเชยวแก้ว ออกมาให้คนขชาน เป็น
 การใหญ่ในเมืองลังกาอย่าง ๓ โดยปรกคคคเหมือน
 จะเชิญออกแห่แลให้คนเห็นแต่ขละครังเดี่ยว ใครไป
 ไม่ถูกเวลานักษตรฤกษนั้น ก็ไคแต่ขชานอกพระวิหาร

หรือจะเข้าไป ก็ได้เห็น แต่พระเจ้ากษัตริย์ ๘ ซึ่งทรงพระ
 เชี่ยวแกวไว้เท่านั้น ต่อแขกเมืองซึ่งมีบัณฑิตกตมา
 เจ้าเมืองมีศรัทธาหมายสั่งโดยฉะเพาะ เจ้าพนักงานจึงจะ
 เชิญออกมาให้มันสักการเป็นการพิเศษได้ เพราะฉะนั้น
 ถ้ามักแขกเมืองเช่นนี้มาคราวใด พวกพลเมืองลังกา
 ตลอดจนฝรั่ง ก็มักอาศรัยในโอกาสไปบูชาที่คณาการ
 ด้วโดยมาก ข้าพเจ้าขึ้นมาครั้งนั้นก็ฝรั่งโดยสานขึ้นมา
 ด้วหลายคน เว้นแต่ฝรั่งนายทหารคนหนึ่งซึ่งเป็น
 เพื่อนโดยสานมาด้วกันแต่สังคโปร์ไม่ยอมขึ้นไป ด้ว
 เหตุผลชอบกลควรจะกล่าวลงไว้ในที่นี้ด้ว เดิมเมื่อ
 จะขึ้นขบวนสักการพระเจ้ากษัตริย์ได้ชวนเขา โดยเห็น
 ว่าเพื่อนโดยสานคนอื่นจะไปก็มี เขาตอบขอยใจ แต่ว่า
 เขาคิดว่าจะไปหาได้ไม่ ต่อภายหลังจึงได้ความจาก
 ฝรั่งคนอื่น ว่านายทหารคนนั้นเขาบอกว่าครั้นเขาจะไป
 ด้วเขาเป็นคนถือศาสนาคริสต์เตียน จะไปช่วยในการที่
 เป็นเกียรติยศแก่พุทธศาสนาเกรงจะบาปถึงนี้ จึงเห็นว่า

ชอบกมล ควรจะนับว่าเขามีศรัทธาในศาสนาของเขา
ยิ่งกว่าเป็นอย่างอกฤชรู้ได้

วัดทิว พระเชยวแก้ว อยู่ริมวังพระเจ้ากรุงลังกาแต่
ก่อน คุงายนอกไม่คงามอันใด พอรอดถึงประตูวัด
มีกรมการผู้ใหญ่เมืองกันตคน ๓ ก็ยกอุบายที่ชาวลังกา
ซึ่งเป็นพนักงานปฏิบัติพระศาสดาตามาคอขยับหลายคน
พวกอุบายที่ลังกาเหล่านี้ แต่งตัวเต็มยศ ตามเพศลังกา
นำมาก คือสวมตุ้มขกคนไขโต เสื้อขกคนชั้นนอก
คาดบนเหน่งเหน็บมดผกทอง นิ้วสอดแหวนประดับ
พลอยหัวโตเกือบเท่าหัวเข็มขัด มุ่งสนับเพลาชั้นใน
ปลายขกกรอมลงไปถึงข้อเท้า มุ่งผ้าขาวเกยวเกไล
ทขชั้นนอก คุงวนโตไปด้วยเครื่องแต่งตัว ท่านเหล่านี้
จัดเครื่องกระขรรอย่างลังกามาคอยแห่เข้าวัด กันฉิ่งเงิน
คู่ ๓ จามรเงินคู่ ๓ ก็ยกทองคำรูปร่างแลกระขรรทศ
ท่านองกลองมลายูคู่ ๓ แห่นำหน้าเข้าไปจนประตูพระ
วิหาร ในลานวัดมีสี่ปฤษฎายหญิงถือเครื่องสักการมา

คอย อาศรัย โสภาค ขสาพระเชยวแก้ว คุ้มเป้น อันมาก
 ใ้พิชยายแก่คนหนึ่ง โทนทวน่งชาวห่มชาวพคภาษาไทย
 ใ้ ใ้เลียงใ้ความว่าเป้นเงยวมาแต่เซียงตง

พระวิหารทไ้พระเชยวแก้วก้ออิฐถึอปูนทำเป้น ๒ ชั้น
 ฝาน้งข้างนอกโบกปูนขาวเกลียง ๆ แต่ตัวไม้สลัก
 เสีลางามพอใ้ใ้ ุขนาควิหารนึ้ประมาณตาว่าย่อมากกว่า
 พระวิหารหลวงว้ตราชประตึชฐึ ุขนบ้นใ้ไปชั้นบน ข้าง
 นอกเป้นห้องเปล้า มีห้องเล็กข้างค่านสลักคัสคก้เป้นท
 ุ้พระเชยวแก้ว ห้องเล็กนทางเข้าออกซบซนมีลูกกรง
 เหล็กและมึค แม้แต่ไปเวลากกลางวันก้ตองจคเทียบนไ้
 ในนึ้ เห็นท้จะเกรงใจผู้ร้ายเป้นเหตุใ้ระวังตงนึ้ ใน
 ห้องเล็กนนี้ทำฐานชุกช้ไว้กลาง ตงพระเจคยชงทรง
 พระทาคมะธาค พระเจคยองค่นอกทำด้วยเงินกาไหล้
 ทองสูงล็ก ๓ ศอก ุวมพระเจคยเล็ก ๆ ชงทำด้วย
 เงินข้างทองข้าง ค้อ ๆ ก้นลงไปตงพระเจคยองคเล็กนค
 ทำด้วยทองค้ำประคัษพลอยเป้นชนทึ ๗ ึ่งเป้นองค้

ซึ่งทรงพระเชยวแก้วไว้ ในนั้น เวลาแขกเมืองไปคู้เช่นนั้น
 เขาเบียดเจคัยออกทุก ๆ ชั้นแล้ว เชิญองค์พระเชยวแก้ว
 ออกมาร้อยไว้ ในห้วงทอง ซึ่งทำให้ลอยอยู่กลางคอก-
 ข้วทอง อย่างที่เขาจำลองเข้ามาในกรุงเทพ ฯ ออกมา
 ตั้งไว้ข้างหน้า คอกข้วทองนี้รองพระเชยวแก้ว แต่
 เมื่อเชิญออกให้คนนมัสการอย่างพานทองของเรา ยังมี
 แก้วแหวนเงินทองของมีราคาค่าง ๆ ซึ่งกษัตริย์แต่ปาง
 ก่อนบ้าง คนมีศรัทธาภายหลังบ้าง ไต่กระทำบูชา
 ถวายไว้หลายอย่าง เขาก็เอาออกมาเรียงรายไว้ให้คู้
 เหมือนกัน ในสิ่งของเหล่านี้มีสิ่งซึ่งควรพิจารณาได้
 อย่าง ๓ คือพระคัมภีร์ไบเบิลทองคำหลังกุดัน ซึ่งพระเจ้า
 อยู่หัวบรมโกษฐ์พระราชทานออกไปพร้อมกัษพระอุบาลี
 ในไบเบิลนี้จารึกอักษรขอมแปลร้อยเป็นภาษาไทย แลคกง
 พระราชอุทิศไว้หน้าลานหนึ่ง จะลอกคัดเอามาเวลา
 ไม่พอ ทั้งในห้องนั้นก็มืดแทบอ่านไม่เห็น

ในเวลาเช้าพระท้าวพระยาให้หม่อมสการนี้ พระเถระ
 ผู้ใหญ่ในเมืองกันก็มารับรองอยู่ด้วยสัก ๒๐ รูป ข้าพเจ้า
 กระทำสักการบูชาพระรัตนตรัย อันพระเชี้ยวแก้วเป็น
 เจกียฐานอยู่ณะเพาหน้าในเวลานั้น แลกระทำปฏิสังขาร
 พระเถระตามสมควรแล้ว ก็หม่อมสการลามาค
 หอไตรต่อไป หอไตรน้อยที่มมวัด ทำรูปเป็นแปดเหลี่ยม
 มีเฉลียงรอบ หนังสือในนั้นก็มคภรลานข้างสมุดข้าง
 อยู่ข้างมาก ด้วยอธิปัตย์อยู่ข้างข้างอยู่ด้วย แต่สำคัญ
 ที่มีตรีเรียรายทั้งไว้กลาง แล้วแต่ใครจะศรัทธาช่วย
 ปฏิบัติรักษาพระเชี้ยวแก้วเท่าใดก็ทิ้งลงในคั้นนั้นตามศรัทธา
 ขหนังสือเหมือนจะไคเงินเรียรายข้างนั้นมาก ๆ อังกฤษ
 ด้งให้มีฝรั่งแลพวกคฤหบดีชาวลังกาเป็นกรรมการ ช่วย
 กันรักษาแลจ่ายใช้ผลประโยชน์เหล่านั้นแต่ที่จะเป็นคุณ
 แก้ววัด มิให้ผู้ใดลื้อฉนไปเป็นอาณาประโยชน์ไค ใน
 หอไตรที่ว่ามีรูปต่าง ๆ ด้กไว้หลายรูป มีพระรูปพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แลพระรูปสมเด็จพระนางเจ้าด้ก

ไว้ด้วย เสียแต่พระรูปพิมพ์อย่างที่ขายในท้องตลาด
 ที่ไม่เหมือนแต่ไม่งามเลย

ที่ข้าพเจ้าได้ ไปแลเห็นแลไปนมัสการพระเชิวแก้ว
 นั้น ถ้าจะไม่พรรณาดังพระเชิวแก้วไว้สักหน่อยก็จะ

ขาดความไป พระทادمะธาตุนั้น รูปสันฐานแลขนาค
 ก็คล้ายคลึงกับที่เขาจำลองเข้ามา ครบจำลองจะเข้าใจ
 ได้ดีกว่าที่ข้าพเจ้าอธิบายเป็นอันมาก สันนิษฐานเหลืออง ๆ

มีกรายจักษ์เห็นได้ว่าเป็นของโบราณแท้ แต่เมื่อพิเคราะห์
 รูปสันฐาน เห็นว่าถ้าพระทادمะธาตุนั้นเป็นพระเชิว

ในพระสรีรกายของพระพุทธองค์แล้ว พระพุทธเจ้าคงสูง
 ใหญ่ราว ๕ ศอกของสามัญชน ตรงตามที่ว่าไว้ใน

หนังสือบางเรื่อง โดยขนาดพระเชิวที่ใหญ่ั้นประการ ๓
 อีกประการหนึ่งพระเชิวของพระพุทธองค์ผิดกับเชิวของ

สามัญมนุษย์ เพราะรูปไม่เหมือนกันเชิวคนตาม

ธรรมดาเลย ความจริงจะเป็นฉันใด ข้อความเหล่านี้ก็มี
 หนังสือแก้ไข แล้วแต่จะเลือกลงเนื้อเชื่อใจ เมื่อว่าที่

แต่แล้วพระพุทธศาสนา^๑มี^๒ใ^๓ที่อยู่^๔ที่^๕วัด^๖ต^๗แล^๘เจ^๙ต^{๑๐}ีย^{๑๑}ฐ^{๑๒}าน^{๑๓}อัน^{๑๔}ใด^{๑๕}
 อาศ^{๑๖}รั^{๑๗}ย^{๑๘}ใ^{๑๙}เ^{๒๐}น^{๒๑}ใ^{๒๒}หญ^{๒๓}่^{๒๔}   ถ^{๒๕}า^{๒๖}ใ^{๒๗}จ^{๒๘}ว^{๒๙}แล^{๓๐}ว^{๓๑}พระ^{๓๒}เช^{๓๓}ย^{๓๔}ว^{๓๕}แ^{๓๖}ก^{๓๗}ว^{๓๘}ั^{๓๙}ก^{๔๐}
 แ^{๔๑}บ^{๔๒}ค^{๔๓}ห^{๔๔}ม^{๔๕}น^{๔๖}ส^{๔๗}พ^{๔๘}น^{๔๙}ก^{๕๐}ั^{๕๑}เ^{๕๒}ไม่^{๕๓}เ^{๕๔}ป^{๕๕}ร^{๕๖}ะ^{๕๗}ใ^{๕๘}ย^{๕๙}จ^{๖๐}น^{๖๑}อัน^{๖๒}ใด^{๖๓}แ^{๖๔}ก^{๖๕}แ^{๖๖}ค^{๖๗}ว^{๖๘}า^{๖๙}ม^{๗๐}เ^{๗๑}ล^{๗๒}เ^{๗๓}อ^{๗๔}ม^{๗๕}ใ^{๗๖}ส^{๗๗}
 ใ^{๗๘}พระ^{๗๙}พุ^{๘๐}ท^{๘๑}ธ^{๘๒}ส^{๘๓}า^{๘๔}ส^{๘๕}น^{๘๖}า^{๘๗}   จ^{๘๘}ะ^{๘๙}มา^{๙๐}ม^{๙๑}ว^{๙๒}เ^{๙๓}ด^{๙๔}เ^{๙๕}ย^{๙๖}ง^{๙๗}ก^{๙๘}ัน^{๙๙}ข^{๑๐๐}อ^{๑๐๑}แ^{๑๐๒}ก^{๑๐๓}เ^{๑๐๔}แ^{๑๐๕}ไม่^{๑๐๖}แ^{๑๐๗}ก^{๑๐๘}
 อย^{๑๐๙}ก^{๑๑๐}ว^{๑๑๑}ย^{๑๑๒}ห^{๑๑๓}เ^{๑๑๔}ต^{๑๑๕}อัน^{๑๑๖}ใด^{๑๑๗}

๒   อ^{๑๑๘}อ^{๑๑๙}ก^{๑๒๐}จ^{๑๒๑}า^{๑๒๒}ก^{๑๒๓}ว^{๑๒๔}ต^{๑๒๕}พระ^{๑๒๖}เช^{๑๒๗}ย^{๑๒๘}ว^{๑๒๙}แ^{๑๓๐}ก^{๑๓๑}ว^{๑๓๒}   ข^{๑๓๓}น^{๑๓๔}ร^{๑๓๕}ถ^{๑๓๖}ใ^{๑๓๗}ป^{๑๓๘}จ^{๑๓๙}ว^{๑๔๐}น^{๑๔๑}เจ^{๑๔๒}้า^{๑๔๓}เ^{๑๔๔}ม^{๑๔๕}เ^{๑๔๖}อง^{๑๔๗}
 เ^{๑๔๘}พ^{๑๔๙}เ^{๑๕๐}จ^{๑๕๑}ะ^{๑๕๒}ใ^{๑๕๓}ป^{๑๕๔}แ^{๑๕๕}ส^{๑๕๖}ต^{๑๕๗}ง^{๑๕๘}ค^{๑๕๙}ว^{๑๖๐}า^{๑๖๑}ม^{๑๖๒}ข^{๑๖๓}อ^{๑๖๔}บ^{๑๖๕}ใ^{๑๖๖}จ^{๑๖๗}ที่^{๑๖๘}เ^{๑๖๙}า^{๑๗๐}ใ^{๑๗๑}ค^{๑๗๒}ั^{๑๗๓}จ^{๑๗๔}ั^{๑๗๕}ก^{๑๗๖}า^{๑๗๗}ร^{๑๗๘}ั^{๑๗๙}ย^{๑๘๐}ร^{๑๘๑}อง^{๑๘๒}น^{๑๘๓}ั^{๑๘๔}   ใ^{๑๘๕}ค^{๑๘๖}
 พ^{๑๘๗}ย^{๑๘๘}เช^{๑๘๙}อ^{๑๙๐}ร^{๑๙๑}า^{๑๙๒}เ^{๑๙๓}ท^{๑๙๔}อ^{๑๙๕}แ^{๑๙๖}ท^{๑๙๗}อ^{๑๙๘}แ^{๑๙๙}ซ^{๒๐๐}เ^{๒๐๑}ฟ^{๒๐๒}ล^{๒๐๓}อ^{๒๐๔}ก^{๒๐๕}เจ^{๒๐๖}้า^{๒๐๗}เ^{๒๐๘}ม^{๒๐๙}เ^{๒๑๐}อง^{๒๑๑}ก^{๒๑๒}ั^{๒๑๓}ย^{๒๑๔}ภ^{๒๑๕}ร^{๒๑๖}ร^{๒๑๗}ย^{๒๑๘}า^{๒๑๙}ค^{๒๒๐}อ^{๒๒๑}น^{๒๒๒}ร^{๒๒๓}ั^{๒๒๔}   เ^{๒๒๕}ด^{๒๒๖}เ^{๒๒๗}ย^{๒๒๘}
 น^{๒๒๙}้า^{๒๓๐}ร^{๒๓๑}อ^{๒๓๒}น^{๒๓๓}น^{๒๓๔}้า^{๒๓๕}ซ^{๒๓๖}า^{๒๓๗}ต^{๒๓๘}า^{๒๓๙}ม^{๒๔๐}ป^{๒๔๑}ระ^{๒๔๒}เพ^{๒๔๓}ณ^{๒๔๔}ี   เซ^{๒๔๕}อ^{๒๔๖}ร^{๒๔๗}า^{๒๔๘}เ^{๒๔๙}ท^{๒๕๐}อ^{๒๕๑}แ^{๒๕๒}ซ^{๒๕๓}เ^{๒๕๔}ฟ^{๒๕๕}ล^{๒๕๖}อ^{๒๕๗}ก^{๒๕๘}ฝ^{๒๕๙}า^{๒๖๐}ก^{๒๖๑}ร^{๒๖๒}ป^{๒๖๓}
 แ^{๒๖๔}ล^{๒๖๕}ร^{๒๖๖}า^{๒๖๗}ย^{๒๖๘}ก^{๒๖๙}า^{๒๗๐}ร^{๒๗๑}ป^{๒๗๒}ฎ^{๒๗๓}ิ^{๒๗๔}ง^{๒๗๕}ข^{๒๗๖}ร^{๒๗๗}ณ^{๒๗๘}์^{๒๗๙}พระ^{๒๘๐}เจ^{๒๘๑}ต^{๒๘๒}ิ^{๒๘๓}ย^{๒๘๔}ใ^{๒๘๕}บ^{๒๘๖}ร^{๒๘๗}า^{๒๘๘}ณ^{๒๘๙}ง^{๒๙๐}ค^{๒๙๑}   ๑   ข^{๒๙๒}อ^{๒๙๓}ใ^{๒๙๔}ห^{๒๙๕}ั^{๒๙๖}ย^{๒๙๗}อ^{๒๙๘}ก^{๒๙๙}
 เ^{๓๐๐}า^{๓๐๑}ใ^{๓๐๒}ป^{๓๐๓}ก^{๓๐๔}ร^{๓๐๕}ง^{๓๐๖}เ^{๓๐๗}ท^{๓๐๘}พ^{๓๐๙}   ๑   เ^{๓๑๐}ร^{๓๑๑}เ^{๓๑๒}อ^{๓๑๓}ง^{๓๑๔}ข^{๓๑๕}ร^{๓๑๖}ณ^{๓๑๗}์^{๓๑๘}พระ^{๓๑๙}เจ^{๓๒๐}ต^{๓๒๑}ิ^{๓๒๒}ย^{๓๒๓}อ^{๓๒๔}ง^{๓๒๕}ค^{๓๒๖}ณ^{๓๒๗}   เ^{๓๒๘}ก^{๓๒๙}ิ^{๓๓๐}ม^{๓๓๑}
 พระ^{๓๓๒}ส^{๓๓๓}ง^{๓๓๔}จ^{๓๓๕}ม^{๓๓๖}ใ^{๓๓๗}น^{๓๓๘}ล^{๓๓๙}ัง^{๓๔๐}ก^{๓๔๑}า^{๓๔๒}ง^{๓๔๓}ค^{๓๔๔}์^{๓๔๕}ใ^{๓๔๖}ค^{๓๔๗}อ^{๓๔๘}ง^{๓๔๙}ค^{๓๕๐}์^{๓๕๑}   ๑   ๒   บ^{๓๕๒}อ^{๓๕๓}ก^{๓๕๔}เ^{๓๕๕}ร^{๓๕๖}เ^{๓๕๗}ย^{๓๕๘}ร^{๓๕๙}า^{๓๖๐}ย^{๓๖๑}เ^{๓๖๒}า^{๓๖๓}ใ^{๓๖๔}ป^{๓๖๕}
 ก^{๓๖๖}ร^{๓๖๗}ง^{๓๖๘}เ^{๓๖๙}ท^{๓๗๐}พ^{๓๗๑}   ๑   จ^{๓๗๒}ะ^{๓๗๓}ท^{๓๗๔}า^{๓๗๕}ก^{๓๗๖}า^{๓๗๗}ร^{๓๗๘}อัน^{๓๗๙}ไ^{๓๘๐}ค^{๓๘๑}จ^{๓๘๒}ำ^{๓๘๓}ห^{๓๘๔}า^{๓๘๕}ใ^{๓๘๖}ค^{๓๘๗}ั^{๓๘๘}   ๒   เ^{๓๘๙}ร^{๓๙๐}เ^{๓๙๑}ย^{๓๙๒}ใ^{๓๙๓}ค^{๓๙๔}เ^{๓๙๕}ง^{๓๙๖}
 ร^{๓๙๗}ว^{๓๙๘}ม^{๓๙๙}ใ^{๔๐๐}ว^{๔๐๑}ั^{๔๐๒}ก^{๔๐๓}ร^{๔๐๔}ม^{๔๐๕}ท^{๔๐๖}ำ   ก^{๔๐๗}า^{๔๐๘}ร^{๔๐๙}ที่^{๔๑๐}จะ^{๔๑๑}ส^{๔๑๒}ง^{๔๑๓}เ^{๔๑๔}ง^{๔๑๕}ใ^{๔๑๖}ป^{๔๑๗}ใ^{๔๑๘}ห^{๔๑๙}ั^{๔๒๐}พระ^{๔๒๑}เ^{๔๒๒}น^{๔๒๓}ก^{๔๒๔}า^{๔๒๕}ร^{๔๒๖}ข^{๔๒๗}ั^{๔๒๘}ค^{๔๒๙}ข^{๔๓๐}ง^{๔๓๑}
 แ^{๔๓๒}ก^{๔๓๓}พระ^{๔๓๔}อ^{๔๓๕}ร^{๔๓๖}ร^{๔๓๗}ม^{๔๓๘}ว^{๔๓๙}ิน^{๔๔๐}น^{๔๔๑}   ๒   จ^{๔๔๒}ิ^{๔๔๓}ง^{๔๔๔}ใ^{๔๔๕}ป^{๔๔๖}ร^{๔๔๗}ค^{๔๔๘}ใ^{๔๔๙}ห^{๔๕๐}ั^{๔๕๑}ม^{๔๕๒}อ^{๔๕๓}บ^{๔๕๔}ใ^{๔๕๕}ป^{๔๕๖}ย^{๔๕๗}ัง^{๔๕๘}อ^{๔๕๙}ธิ^{๔๖๐}ป^{๔๖๑}ค^{๔๖๒}ย^{๔๖๓}ที่^{๔๖๔}ล^{๔๖๕}ัง^{๔๖๖}ก^{๔๖๗}า

ขอให้จัดการตามควรแก่เจตนา คุณเหมือนอธิปัตย์เขา
 จะไม่เห็นควยในการที่เรียรายเค็มหรืออย่างไร จึงจัดการ
 ปฏิสังขรณ์พระเจดีย์องค์นี้ อันเป็นพระเจดีย์ตำนาน
 เป็นหลักย่านหลักเมืองมาแต่เดิมแทน แต่อย่างไรก็ดี
 เมื่อพิจารณาการุณการแลแบบแผนที่เขาปฏิสังขรณ์ ควร
 อนุโมทนาแลสรรเสริญได้ เพราะการนี้ใช้ศาสนาของ
 เขายังสู้เป็นพระให้ ไม่เห็นเป็นบาปกรรมเช่นนายทหาร
 เพื่อนโดยสนิท ไม่ยอมไปศพระเขี้ยวแก้วตั้งมาแล้ว
 แลควรเชื่อเป็นแน่ได้ว่า ก็ถือว่าส่งเงินนั้นไปถวายพระ
 ลังกาทบออกบุญ มิใช่ท่านจะฉ้อฉนอันใด แต่หน้าที่
 ท่านจะทำการปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ในวัดที่ท่านอยู่เองเสีย
 มากกว่าจะเลือกปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ที่สำคัญในลังกา
 ทวีปเท่านั้น

สนทนากษเจ้าเมืองพอควรแล้ว ก็ลาขจรไปกุวัค
 อีกแห่ง ๑ ชื่อวัดขุขณาราม ว่าเป็นวัดค่อนข้างเป็นสำคัญ
 ในลังกา แต่กระนั้นก็เล็กแลเร็วกว่าวัดในกรุงเทพฯ ฯ

มาก มีโบสถ์อยู่กลางกุฏิเป็นแถวล้อมรอบ ขนาดโต
เล็กก็แล้ว วกนั้นถ้าจะเปรียบกับวัดในเมืองไทย คล้าย
วัดสักตขนาดเมืองราชบุรีมากกว่าวัดอื่น ออกจากวัด
ขบผารามขั้รถเที่ยววกตามถนนในเมืองต่อไป

เมืองกันตังตั้งอยู่ยอกเนินภายในเกาะเข้ามาลึกซึ้ง
ไม่มีใครมีท่าทางค้าขาย คุยบ้านช่องผู้คนเหี่ยวแห้งกว่า
เมืองโกลมโบมาก แต่หากเป็นเมืองหลวงมาแต่โบราณ
แลเป็นที่สงอากาศเย็นสบายกว่าที่รายตอนริมทะเล
เจ้าเมืองจึงตั้งจวนอยู่ที่นั่น

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ ขั้รถไฟกลับมาแวะที่ไร
แลโรงจักรทำใบชาแห่งหนึ่ง ต้นชาที่ปลูกคล้ายๆ กับ
ต้นพุท คอกคล้ายคอกขุนนา ปลูกห่างกันระยะ
ประมาณศอก ๓ วิธีปลูกปล่อยให้ต้นขึ้นสูง ประมาณ
ศอกเศษสองศอก พอแตกยอดแลใบอ่อนควรจะเก็บ
ก็เก็บเวียนกันไปไม่เป็นฤดู ใบชาที่ขั้รถนั้นเป็นอย่างที่
แล้วแล้วลงมาเป็นชั้นๆ เมื่อเก็บแล้วตัดต้นลงมาเหลือ

อยู่แต่เพียงคย ๑ คยเคษ - * ปล่อยให้แตกขึ้นไปใหม่
เวียนไปดังนี้

ใบชาที่เก็บแล้วพาไปที่โรงจักร ที่แรกเกลี่ยบนลาน
ผ้าใบเป็นผืน ๆ ซึ่งไว้เป็นชั้น ๆ ผึ่งอากาศไว้ ๒๕ ชั่วโมง
แล้วเอาชั้นในเครื่องร่อน คัดซาหยาบซาละเอียดออกเป็น
พวก ๆ แล้ว จึงเอาลงในเครื่องคลึง ๆ นี้ทำเลียนให้
เหมือนกับเอาใบชาวางในใจมือข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่ง
คว่ำทับใบชาคลึงไปจนใบชา กอตกติดกันแล้วจึงเอาเข้า
เครื่องบีบ วางรายบนแผ่นลวดให้เค็รเข้าหาไฮรอนเป็น
ชั้น ๆ จนกระทั่งสักอยู่ในลิ้นมือนิต แล้วจึงไปคักจัก
ลงหีบส่งไปขาย โรงจักรนทำการทั้งกลางวันกลางคืน
ด้วยชาที่ส่งกาเวลานกำลังขายไ้ราคาดี หนึ่งในการ
ที่จะทดลองให้รู้ว่าชาคิหรือไม้คินั้น มีถั่วแก้วตั้งเรียง
กันหลายใบ ชาอย่างต่าง ๆ ค้มน้ำเท่ากันชงชาเท่ากัน
รินไว้อย่างละถ้วย ๆ รู้คิช้วยคิเปลี่ยนแปลงกันเท่านั้น เวลา
ที่ไ้ไปภูแลไ้ไ้ตามเรื่องทำใบชาไม่ถึงครึ่งชั่วโมง ความ

ที่เรียบเรียงนี้ ตามที่เข้าใจแลจามาได้ น่าที่จะยังวิปลาศ
 ศลาศเคลอนอยข้าง

ซากลับจากเมืองกันทวนน มีการสนุกหน้อยหนึ่ง
 คอเมอชนไปกินเข้าเข้าไปแล้ว เขาคาคว่าจะกลับทันกิน
 เข้าเย็นที่เมืองโกลมโย จึงไม่หาอะไรไปให้กิน แต่การ
 ตกกลับนั้นคำไป จะเป็นด้วยคามผิดของเราหรือคามผิด
 ของใครไม่ทราบ จะถึงเมืองโกลมโยไม่ได้ก่อนยาม ๓
 เมื่อว่าโดยยอกก็คอไม่มีอะไรจะกินในระหว่างนั้น ออกรถไฟ
 แล่นมา ประเคียวคนนั้นก็บ่นว่าหิว คนนั้นก็บ่นว่าหิว
 ตกกลงเป็นพากันหิวหมด มาสักครู่หนึ่งพอสวนกับรถไฟ
 ทัศนไปเวลาค่า ท่านเจ้าพนักงานรถไฟทัศนไปกับเรามี
 ใจกรุณา ไปชวนชวายหากับเข้าของกินได้มาจากรถไฟ
 โนนหลายอย่าง ด้วยชามรามใหม่ก็ไม่มีใครมี ตกกลง
 เป็นกินกันไปอย่างไปเที่ยว เขาแต่อิมเป็นประมาณ
 สนุกสนานกันไปทั้งพวก จนอิมแล้วจึงได้ความว่า เราเขา
 เสียบยงอาหารของพวกเขาที่จะโดยสานลงไปโกลมโยเวลาเช้า

พรุ่งนี้มากินเสียหมดแล้ว ถ้าเขาคิดก็เพราะเรา แต่มัน
 มารู้เมื่อคืนเสียก่อนแล้วจะทำอย่างไร ก็ได้แต่ชอบใจ
 เสียใจแกลเลยเซซากันไป จนเวลายามเศษมาถึงเมือง
 โกดัมโบ ท่านแม่ไปคอยรับพาขึ้นรถม้ามาส่ง โฮเต็ล
 พักนอนอยู่คืนหนึ่ง

โฮเต็ลแกรนด์อเรียลที่โกดัมโบนี่ เขารู้กันว่า
 ว่าเป็นโฮเทลอย่างดีในคืนออกโฮเต็ล ๓ การกินอยู่
 แล้วยังแข็งแรงชอบก็จริง นึกน้อยใจแต่คิดเอาค่าอายุ
 น้ำค้างหาก ถึงจะเอาเพียงครึ่งละสี่ห้าห้าก็ไม่ต้อง
 เพราะเมืองลังกาอยู่ในเขตแขวงเมืองอื่น ซึ่งการ
 อายนั้นมีได้เป็นการใหญ่ยากเย็นอย่างเมืองยุโรป โฮเต็ล
 เมืองอื่นมีเมืองสิงคโปร์เป็นต้น เขาก็ตั้งโองน้ำไว้ให้
 อายเล่นตามสบายใจ โฮเต็ลนี้ซึ่งกระไรไม่เอาอย่างเขา
 ย่างเลย

รุ่งเช้าวันที่ ๕ เวลาเช้าขึ้นรถไปคูมิวเซียมแห่ง ๓ มี
 ของเก่าแก่หลายอย่าง แต่ไม่สู้ประหลาดนัก แล้วไป
 คุโรงเรียนสอนวิชาเพาะปลูกอีกแห่ง ๓

โรงเรียนวิชาการเพาะปลูกนี้เป็นการอย่างหนึ่ง ซึ่งฝรั่งก็ยังไม่วางใจได้ทั้งประเทศในเมืองข้างตะวันออก เพราะเหตุผลชอยกกล ในยุโรปแลอเมริกา การเพาะปลูกนี้ นักปราชญ์เขาคิดค้นได้ส่วนทั้งตำหรับตำราเอาลงจนเป็นวิชาอย่าง ๓ คือเขาทดลองแยกธาตุจนรู้ได้ ว่ากินชนิดนั้นมีธาตุอย่างนั้นเท่านั้น ๆ พืชพรรณนั้นไม่อย่างนั้น ชอยธาตุอย่างนั้น ๆ แลธาตุอย่างนั้นมีในของสิ่งนั้น หรือเอาของสิ่งนั้นมาประสมกับสิ่งนั้นให้เป็นธาตุอย่างนั้นได้ ที่กินโคเพาะปลูกต้นไม้อย่างใดไม่งาม เพราะธาตุอย่างใดในดินไม่พอ ก็พาธาตุอย่างนั้นมาเติมแต่ที่อื่น ประชุมเอาดินให้ชอยแก่พืชพรรณไม้ ใดดังนี้เป็นเค้า ส่วนเครื่องมือถากไถก็คิดวิจิตรพิสดารด้วยจักรไถ ให้ทำได้ทีละมาก ๆ หรือใช้แรงน้อยลงกว่าอย่างอื่นเป็นอเนกปริยาย ครั้นเอาวิชานี้มาตั้งโรงเรียนฝึกหัดชนทางตะวันออก เกิดชกข้อข้อที่ ๑ คือ คนทำไร่ไถนาไม่รู้หนังสือพอจะเรียนวิชาได้ ข้อที่ ๒ คนทำไร่ไถนาทาง

ข้างนั้นมันผูกหักการมาแต่เด็ก ๆ ถึงมันจะไม่รู้วิชาอย่าง
 นักปราชญ์ฝึกสอน มันเคยทำสับต่อกันมาหลายชั่วคน
 ในท้องทอนนี้เคยกัน มันก็รู้อยู่แล้วว่ากินตรงนั้นจะปลุก
 ไล่แต่พรรณไม้อย่างนั้น แลเคยเพาะปลุกไม้อย่างนั้นมา
 แต่ชั่วย่าตายาย ถึงนักปราชญ์จะไปสอนก็ต้องบอกว่า
 ปลุกพรรณไม้อย่างนั้นดีกว่าอย่างอื่นเหมือนกัน ส่วนย่า
 ย่าตายายเล่า ย่าตายายเคยใช้สิ่งใดเป็นยุ่มันก็
 เชื่อสิ่งนั้น ไม่ต้องการรู้ว่าธาตุกรรมตามันเป็นอย่างไ
 นักปราชญ์จะไปตรวจก็คงต้องลงความว่า อ้ายของ
 อย่างนั้นเองมีธาตุเช่นนั้นมาก รวบรวมความก็แปลว่า
 มันทำการอยู่ตามวิชาทุกอย่างทั้งไม่รู้ ๆ เช่นนั้น ก็ตกลง
 เป็นอันไม่มีอันใดที่จะสอนให้มันทำคดียิ่งขึ้นไปได้ ส่วน
 เครื่องมือที่ฝรั่งคิด จะเอาออกมาใช้ทางนี้ก็เป็นอันขัดข้อง
 กล้วยพันทกคนไม่เหมือนกันสัตว์พาหนะไม่เหมือนกัน แล
 ที่สุดทูนชาวนามันไม่มีจะซอจะทำอย่างไร

เมื่อว่าโดยวิชาการเพาะปลูกที่ฝรั่งพาออกมาฝึกสอน
 ที่แลเห็นประโยชน์ได้แล้วแต่ ๒ อย่าง คือ วิชารักษา
 สัตว์อย่าง ๑ แต่อย่างนั้นก็ยังมีชดชองอยู่ข้าง แผน
 ฝรั่งถ้าสัตว์ที่ผลภาพหรือรูปร่างวิปริตเข้ามาเสีย โดย
 จะขบงกนมใหม่ไทยในพืชพันธุ์ พวกข้างเราถือว่าขาย
 ฆ่าไม่ได้ แต่กระนั้นก็เขาเป็นคิ ด้วยการปฏิบัติรักษา
 อย่างอนยังไม่มี แต่การอีกอย่างหนึ่งกล่าวคือที่ตงสวน
 ลองเพาะไม้นั้นมีประโยชน์มาก คือ อธิปัตย์มักจักที่
 หลวงแห่ง ๑ ซึ่งเป็นไหล่เขา ซึ่งเป็นที่ต่ำขึ้นไปจนสูง
 ในบริเวณอันเดียวกัน หาพรรณไม้ต่าง ๆ ลองปลูกเพาะ
 ปลูกในที่อื่นนั้น ต้นไม้อย่างใดก็ตาม ควรเป็นพืชพรรณ
 ปลูกค้าขายในเมืองนั้นได้ เขาก็แจกพรรณไปแก่ราษฎร
 ให้มาซื้อเพาะปลูกที่สวนหลวงจำไปทำในไร่ในสวนของ
 ตนให้เป็นผลประโยชน์ อย่างนี้เป็นคุณควรสรรเสริญมาก

เวลาสายพระสุ่มังคละสงฆมนายกฝ่ายอุบายพิวงค์ แล
 พวกสัปรุชชาวลังกามาหาหลายคน ท่านพวกสัปรุช

พากันย่นหน้าไม้ขอกล่องนำมาให้ทราบ กล้วยเป็นเจ้านาย
 ในพุทธศาสนิกมณฑล ควรที่เขาจะจัดการรับรองให้
 สมควรแก่เกียรติยศ ใต้ตอขบขบใจแลเชื่อใจว่า ถ้า
 งามรู้คงจะได้จัดการรับรองจริง กล้วยใต้ทราบว่าเคย
 รับรองแต่แทนเจ้านายไทยซึ่งได้เสด็จมาแต่ก่อน แต่
 เห็นว่าจะพักอยู่แต่วันเดียว ไม่อยากจะให้เขาลำบาก
 จึงไม่ได้ขอก ท่านพวกเหล่านี้จัดได้สิ่งของต่าง ๆ
 เป็นสมคดีย่าง รับประทานอาหารในพระพุทธรูป
 มาให้หลายอย่าง เวลาบ่าย ๓ โมงกลับลงเรือเม
 ลฮาเคเคีย มีกรมทหารแถวแลสลุตส่งเหมือนเมื่อเช้า
 เวลาบ่าย ๕ โมง ออกเรือจากลังกา
 จะต้องกล่าวความเพิ่มเติมถึงพระพุทธรูปในลังกา
 ทวีปลงไว้ในที่นอกสักหน่อย ตามเรื่องราวโบราณ
 กล่าวว่าเป็นพระมหินทเดรอันเป็นพระโอรสของพระเจ้าอโศก
 ราช เป็นผู้เชิญพระศาสนามาประดิษฐานไว้ในลังกา
 เป็นครั้งแรก ในว่ายังมีต้นมหาโพธิ์ที่พระมหินทเดร

ไท้พามาปลูกไว้ที่เมืองอนราอบุรี ในเกาะลังกาปรากฏ
 จนทกวันนั้น ทมพิชพรรณเข้าไปเพาะปลูกในเมือง
 เราเรียกกันว่าโพธิ์ลังกาก็คือมาแต่ต้นนั้น พระพุทธศาสนา
 แพร่หลายมาในลังกาช้านาน มาถึงคราวเสียมทรา
 มลงครั้งหนึ่ง ทวยมีจฉาทัษฐุได้มีอำนาจคิดทำลายล้าง
 ทวยอชบายต่าง ๆ อย่างในมัชฌิมประเทศ ที่สุดถึงให้
 สักหาฆ่าฟันพระภิกษุสามเณรในลังกาทวีป จนสูญสิ้น
 สงฆมณฑลไปคราวหนึ่ง แต่กระนั้นความเลื่อมใส
 ของพลเมืองก็ยังไม่สายสูญ ต่อมาพวกถือพระพุทธ
 ศาสนากลับไ้เป็นใหญ่ กษัตริย์ในพวกนั้นอยากจะให้
 คนมีพระสงฆมณฑลดังแต่ก่อน จึงมีพระราชสาสน์
 เข้าไปขอพระสงฆ์ในกรุงศรีอยุธยา ไ้คณะสงฆ์มีพระ
 ุชยาพิเป็นประธาน ออกมาเป็นพิชพนธ์บวชพระภิกษุ
 สามเณรชนในลังกา ปรากฏนามนิกายเรียกว่าชยาพิ
 วงศ์ สืบเนื่องกันลงมา ที่ต้องเรียกเป็นนิกายชยาพิวงศ์
 เพราะมีพระสงฆ์ออกไปจากเมืองพม่า ภายหลังพระ

ขุยาพี่อีกพวกหนึ่ง ไปยวชชาวสิงห์พตั้งเป็นนิกาย
 ค้างออกไปเรียกว่ามรุมวงศ์ ถ้าจะว่าที่แท้ก็นิกาย
 ไทยพวกหนึ่ง นิกายพม่าพวกหนึ่ง ยังเป็น ๒ นิกายสืบ
 เนื่องกันมาจนทุกวันนี้ พระนิกายไทยมีมาก นิกายพม่า
 มีน้อย การปฏิบัติรักษารวมวินัย พระสงฆ์ ๒ นิกาย
 นี้ ฟังดูก็ไม่ปรากฏว่าเคร่งครัดผิดกันเป็นข้อสำคัญ
 อย่างไร พระสงฆ์ฝ่ายขุยาพี่วงศ์ห่มทองยังคาคราตคค
 ออกอย่างพระไทย แต่ห่มคลุมแหวกอย่างพระพม่า
 เหมือนกันทั้ง ๒ พวก ทั้งสำเนียงสวดมนต์แลพูดภาษา
 ขุยาพี่เข็นก็เป็นอย่างมีฉนิยมประเทศเหมือนกัน

ฟังดูตามเสียงฝรั่ง เขาว่าพระสงฆ์ซึ่งอยู่ลึกๆ เข้า
 ไปในกลางเกาะมักจะไม่เขลาเกียจคร้านกว่าพระสงฆ์
 ซึ่งอยู่ตามเมืองท่า เพราะที่ลึกๆ เข้าไปนั้น ใกล้เมือง
 หลวง กษัตริย์ลังกาแต่ก่อนถวายที่กัลยนาไว้มาก ถึง
 หมตกษัตริย์ไป ท่านพระพวกนั้นก็ยังได้ค่าเช่าที่กัลยนา
 ใช้สอยเป็นผาสุก ไม่ชวนชวายเป็นจะทำกรอนันโต ทุกวัน

นคงแต่มีรถไฟไปมาง่าย ทখনราคาต่ำเข้ามาก ท่าน
 พระเหล่านั้ยังรวบมากชน จนอธิปัตย์อังกฤษเห็นว่า
 เหลือเกินจำจะต้องจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ระวังมิให้
 ชาวลังกาเห็นว่าจะลบล้างทำลายพระพุทธศาสนา สู้แต่ง
 ให้กรรมการเข้าไปสืบสวนเรื่องทีกลบนำถึงกรุงเทพ ฯ
 ครังหนึ่ง ได้ความตลอดแล้ว จึงคิดอ่านจัดการมอบ
 อำนาจให้สัปรุชตามหมู่บ้านซึ่งอยู่ในแขวงวัดเหล่านั้
 เป็นกรรมการกั้ขั้การก วัดละมากคนนั้ขั้คนตาม
 ควร เก็บผลประโยชน์ทีกลบนำมาเลี้ยงคพระสงฆ์แต่
 พอสั้สมควร นอกนั้ใช้ในการปฏิสังขรณ์แลการทีจะ
 เป็นประโยชน์อย่างอื่น ๆ มีการโรงเรียนเป็นต้น อัน
 เกียวเนื่องอยู่ในตำบลบ้านแลวัดเหล่านั้ อธิปัตย์คอบ
 เป็นอรรถวจตราบายาญชั้ขั้เสมอมิให้ฉ้อฉนกันได้
 ส่วนพระสงฆ์ซึ่งอยู่ตามหัวเมืองท่านนั้ แต่เคิมมา
 ขั้สนผลประโยชน์ เพราะอยู่บ้านนอกคอกนาทีกลบนำ
 มนั้ขั้ ทั้งมาถูกไปรตุเกศรัยไปเสียเมื่อใดเมืองท่า คง

แต่ตัวต้องเป็นอิสระจนวាយเลียงชีพด้วยการเล่าเรียน
 แลสั่งสอนกุลบุตรเป็นต้น อันเป็นทางที่จะอาศัยความ
 บำรุงของทายก เป็นอุปนิสัยสัสยของท่านเหล่านั้นมีมาแล้ว
 ครั้นเมื่อมาเป็นของฝรั่ง การเหล่านั้นเข้ารอกกับที่
 เขาบัญญัติว่าเป็นการดี ก็เลยเจริญรุ่งเรืองตามไปจน
 มีโรงเรียนใหญ่น้อย มีโรงเรียนที่เรียกว่า วิทโยทัย
 บริเวณที่พระสมังคละระจกตั้งขึ้นเป็นต้น แลโรงเรียน
 อื่น ๆ ที่อาศัยความพากเพียรของพระสงฆ์ตามหัวเมือง
 เหล่านั้นเป็นอันมาก

ตามข้อความที่ได้รู้เห็นเช่นนั้น ต้องยอมอนโมทนา
 แลสรรเสริญอุปถัมภ์อังกฤษว่า ถึงเขาจะไม่บัญญัติ
 พระพุทธศาสนา ก็มีใ้ใครกระทำอย่างพวกมิชฌาติยฐิ
 แต่ถึงกระนั้นก็คิดว่าโดยตาไทยๆที่ได้คุ้นเคยกับพระเจ้า
 พระสงฆ์ในกรุงสยามแล้ว ไปแลเห็นวัดวาอารามพระ
 เณรในลังกา ความรู้สึกเปรียบเหมือนกับได้เห็นพี่ชาย
 มีวาศนายนั้นคาคักก็แล้ว ไปเห็นน้องชายตั้งตราครุฑ
 ทำไร้ไถนาหาเลี้ยงชีพ คิดก็เหมือนน่าสลดใจ

เมื่อว่าถึงพระสงฆ์ ว่าที่แท้คนเราจะเกิดมาเป็นแขก
 ฝรั่งเศสจีนชาติใด ๆ ถ้าอุปสมบทถือเพศเป็นสมณะทรง
 ธรรมวินัยอย่างเดียวกัน ก็ชื่อว่า เป็นพระภิกษุสงฆ์ ควร
 ฌราวาสในสาสนานั้นจะเคารพขนบอย่างเดียวกัน แม้
 ความจริงเป็นเช่นนั้น แต่ความรู้สึกที่ว่าเป็นคนต่างชาติ
 ต่างภาษากัน ไม่ใคร่จะขาดไปจากสันดานได้ ในความ
 ข้อนั้น ข้าพเจ้ายอมเอาตัวเองเขารับก่อนที่เกี่ยว ไปเห็น
 พระในลังกา สังกะใจรู้สึกความเลื่อมใสเสมอแขก
 บวชมากกว่าพระสงฆ์ เพราะกิริยาอาการของท่านก็เป็น
 แขกอย่างกิริยาพระไทยเราเป็นไทย อีกประการ ๓ การ
 ปลงผมแลหนวด พระในลังกาไม่มีกำหนดวันกันอย่าง
 พระในเมืองเรา พยพระผมแลหนวดยาวข้างสั้นข้างปะปน
 กันไปจึงเป็นแขกบวชด้วยประการ ๓ แต่ความที่มานั้น
 ข้าพเจ้าตองยกเว้นจากพระลังกาองค์หนึ่ง คือ พระ
 มหาเถรสมังคละซึ่งเป็นสังฆนายกฝ่ายอุปัชฌาย์ ท่าน
 ของคนถึงเป็นลังการูปว่างกิริยาอัธยาศัยพูดจาเห็นเป็นพระ

แต่ ๆ ตั้งแต่ข้าพเจ้าได้พบพระลึงกามา จะได้รู้สึก
 ความนอบถองศรัทธา ยิ่งกว่าพระสมิงคละของคนไม่มีเลย
 ถึงชาวลังกาแลฝรั่งก็พากันยกย่องสรรเสริญท่านผู้นั้นมาก
 ถ้าเป็นไทยจะถอแหกก็แทบได้

อันการเรื่องพระพุทธรูป จะเป็นวิบัติก็ พระสงฆ์
 กติ การเล่าเรียนพุทธธรรม การปฏิบัติธรรมวินัย กติ
 ตลอดจนการอุปถัมภ์อาราม บันดาการที่เนืองด้วยพระ
 พุทธศาสนาในปัจจุบัณนี้ ท่านทั้งปวงอย่าได้หมายว่า
 จะไปแลเห็นในบ้านหนึ่งเมืองใดในโลกนี้ ที่จะวิเศษยิ่ง
 ไปกว่ากรุงสยามนเลย

